

11. Федотов О. Транспарентность органов судебной власти: не всегда и не для всех // О. Федотов / Белорусский ежегодник, 2016 г. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nmnby.eu/yearbook/2016/page5.html>.

12. Соціологічне опитування «Транспарентність влади та її ефективність у громадській думці населення регіону» – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://soziopolit.sgu.ru/sites/soziopolit.sgu.ru/files/9-13_0.pdf.

ПАНЬКОВА Л. О.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри цивільного
та господарського права
(Національний університет біоресурсів
і природокористування України)

УДК 342.56:070.11

ПРО ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ СУДІВ ІЗ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

У статті проаналізовано актуальний стан взаємодії судів із засобами масової інформації. Розкрито порядок взаємодії Верховного Суду України із представниками засобів масової інформації. Визначено особливості діяльності суддів-спікерів.

Ключові слова: *судова система, судова реформа, суд, суддя, засоби масової інформації.*

В статье проанализировано актуальное состояние взаимодействия судов со средствами массовой информации. Раскрыт порядок взаимодействия Верховного Суда Украины с представителями средств массовой информации. Определены особенности деятельности судей-спикеров.

Ключевые слова: *судебная система, судебная реформа, суд, судья, средства массовой информации.*

In the article was analysed the actual state of co-operation of court with mass medias. The order of co-operation of Supreme Court of Ukraine is exposed with the representatives of mass medias. Also the features of activity identified of judges-speakers.

Key words: *judicial system, judicial reform, court, judge, mass medias.*

Вступ. Відповідно до ст. 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя [1].

Сьогодні в Україні діяльність судової влади становить підвищений інтерес для суспільства. Громадськість хоче бути поінформованою щодо вирішення у судових установах тих чи інших правових питань та справ.

Тому вкрай необхідним є налагодження конструктивного діалогу, що допоможе наблизити вітчизняне судочинство до міжнародних стандартів. Розвиток інформатизації, підвищення ролі засобів масової інформації у формуванні громадської думки поставило судову владу перед необхідністю розвитку власної інформаційної політики, яка б забезпечила умови щодо відкритості та прозорості своєї діяльності.

Питанням взаємодії судів різних юрисдикцій із засобами масової інформації, підвищення ступеня довіри громадян до судової влади присвячено низку наукових публікацій. Зокрема, ця проблематика входить у коло інтересів таких дослідників, як А. Алексєєв, М. Буроменський, П. Гвоздик, М. Лашкіна, М. Логунова, І. Підкуркова, О. Сердюк та інші.

Водночас у світлі проведення чергового етапу судової реформи потребують подальшого вивчення питання взаємодії судів із засобами мас-медіа.

Постановка завдання. Метою статті є вивчення окремих питань взаємодії судів із засобами масової інформації, яка склалася, та визначення першочергових шляхів такої взаємодії у світлі прийняття нового Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р.

Результати дослідження. Прозора діяльність державно-владних інститутів у сучасних умовах є однією із головних ознак демократії. Наші співвітчизники мають право знати, хто і яким чином ухвалює суспільно важливі рішення, яким чином ці рішення виконуються та які наслідки це може мати для всієї громадськості.

Особливості дії цього постулату у судовій системі полягають у тому, що в ній слід постійно підтримувати оптимальний баланс між інтересами суспільства загалом та інтересами кінцевих споживачів судових послуг – громадян, а також суб'єктів господарювання, діяльність яких є основою економічного розвитку держави.

Дисбаланс інтересів у цій сфері, на жаль, може створити загрозу порушення основоположних прав людини, суттєвого зменшення довіри громадськості до судової системи, а також сприятиме вчиненню корупційних правопорушень.

Заради уникнення таких негативних явищ та зняття напруги в суспільстві щодо діяльності судових установ саме взаємодія, співпраця останніх із засобами масової інформації (далі – ЗМІ) є вкрай важливою.

Слід зазначити, що час від часу представники судового корпусу звертають увагу на некомпетентність деяких ЗМІ у питаннях, пов'язаних із висвітленням діяльності судових установ. Однак і самим служителям Феміди також нерідко бракує базових навичок та вміння взаємодії, цивілізованого спілкування з представниками мас-медіа. Іншими словами, спостерігаються моменти певної взаємної недовіри та напруженості у відносинах між суддями та ЗМІ.

Водночас на уникнення конфліктних ситуацій та недовіри вже налаштовані як судді, працівники апаратів судів, так і представники мас-медіа. Обидві сторони поступово здійснюють ефективну співпрацю, визначивши свою спільну місію, спрямовану на налагодження конструктивних зв'язків між судами та ЗМІ, які мають задовольняти інформаційну потребу суспільства в отриманні достовірної, об'єктивної та неупередженої інформації про реальний стан судової системи в цілому, про умови функціонування судових установ, про хід розгляду судових справ тощо.

Розглянемо для прикладу порядок взаємодії Верховного Суду України (далі – Суд) із представниками засобів масової інформації, який відбувається відповідно до Конституції України, законів України «Про судоустрій і статус суддів», «Про порядок висвітлення діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування в Україні у засобах масової інформації», «Про доступ до публічної інформації», «Про інформацію», «Про друковані засоби масової інформації», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», Положення про апарат Верховного Суду України та Положення про забезпечення доступу до публічної інформації у Верховному Суді України, затвердженого наказом в. о. керівника апарату Верховного Суду України від 6 травня 2011 р. № 16/0/18-11 (із змінами).

Організація роботи із взаємодії Суду зі ЗМІ здійснюється керівником управління забезпечення взаємодії із засобами масової інформації та видавничої діяльності Суду чи особою, яка виконує його обов'язки. Відвідування судових засідань Суду представниками ЗМІ здійснюється без попередньої акредитації за пред'явленням службового посвідчення, а представниками іноземних ЗМІ – за акредитаційною карткою, виданою у прес-службі Міністерства закордонних справ України, крім випадків проведення закритих судових засідань відповідно до процесуального законодавства [2].

Представники ЗМІ, як і інші учасники судового процесу та особи, присутні на відкритому судовому засіданні, можуть використовувати портативні аудіотехнічні засоби відповідно до законодавства. Проведення в залі судових засідань фото– і кінозйомки, теле-, відео-, звукозапису із застосуванням стаціонарної апаратури, а також транслявання судового засідання допускається за наявності згоди на це осіб, які беруть участь у справі.

Представники ЗМІ, присутні на судовому засіданні, мають дотримуватися загальних правил поведінки у судовому засіданні, вимог процесуального законодавства, не порушувати права інших осіб, не заважати здійсненню правосуддя.

При цьому акредитація представників ЗМІ на засідання та інші офіційні заходи у Суді за межами судового розгляду здійснюється на кожен захід окремо шляхом складання управлінням забезпечення взаємодії із засобами масової інформації та видавничої діяльності Суду відповідних списків. Списки представників ЗМІ, які висловили бажання бути присутніми на відповідному заході, складаються на основі телефонних, письмових, надісланих електронною поштою заявок із зазначенням імен та прізвищ представників ЗМІ, які вони представляють, і в часових межах, визначених у прес-анонсі [2].

Інформування представників ЗМІ про заходи, які проводитиме Суд (збори суддів Суду, засідання Пленуму Суду, прес-конференції, міжнародні зустрічі тощо) відбувається шляхом завчасного розміщення на офіційному веб-сайті Суду прес-анонсів та розсилання їх на електронні адреси ЗМІ. У разі якщо кількість представників ЗМІ, які виявили бажання акредитуватися на захід, перевищує наявну кількість місць у приміщенні, де відбувається захід, управлінням забезпечення взаємодії із засобами масової інформації та видавничої діяльності Суду з поясненням цієї причини може припинити акредитацію [2].

Представники ЗМІ повинні дотримуватись Порядку допуску до адміністративного будинку Верховного Суду України, приходити завчасно (не пізніше, ніж за 10–20 хвилин до початку заходу), маючи при собі посвідчення.

Організаційне сприяння виконанню представниками ЗМІ професійних обов'язків та забезпечення їх інформаційними матеріалами на захід, що відбувається, здійснює управління забезпечення взаємодії із засобами масової інформації та видавничої діяльності Суду.

Слід зазначити, що висвітлення діяльності Суду у ЗМІ відбувається також шляхом розсилання управлінням забезпечення взаємодії із засобами масової інформації та видавничої діяльності Суду повідомлень у друковані та електронні ЗМІ, на радіо та телебачення.

Відповіді на запити на інформацію ЗМІ залежно від її характеру і складності (інформація відкрита чи з обмеженим доступом) можуть надаватися управлінням забезпечення взаємодії із засобами масової інформації та видавничої діяльності Суду в усній формі на усні запити журналістів та в письмовій формі на письмові запити керівництва редакції.

Відповіді на інформаційні запити представників вітчизняних та іноземних ЗМІ щодо діяльності Суду готують у межах своєї компетенції керівник управління забезпечення взаємодії із засобами масової інформації та видавничої діяльності Суду та керівники інших самостійних структурних підрозділів апарату Суду [2].

Як наголосив Голова Верховного Суду України, зустрічі суддів Верховного Суду України з представниками засобів масової інформації будуть проводитися постійно, аби громадськість мала можливість отримати об'єктивну інформацію про діяльність Верховного Суду України з перших уст [3].

Справедливо зазначимо, що на сьогодні й у вищих спеціалізованих судах (Вищий спеціалізований суд України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищий господарський

суд України, Вищий адміністративний суд України) розроблені та впроваджені відповідні Порядки взаємодії цих установ з представниками засобів масової інформації.

Проте, враховуючи, що приписами Закону України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII (далі – Закон № 1402-VIII), який набуває чинності з 30 вересня 2016 р., передбачено ліквідацію названих судів та утворення інших вищих спеціалізованих судів – Вищого суду з питань інтелектуальної власності, Вищого антикорупційного суду [4], слід невідкладно у новостворених судах розробляти й впроваджувати ефективні механізми їх взаємодії зі ЗМІ та громадськістю.

Крім того, відповідно до ст. 37 Закону № 1402-VIII у складі Верховного Суду діють:

- 1) Велика Палата Верховного Суду;
- 2) Касаційний адміністративний суд;
- 3) Касаційний господарський суд;
- 4) Касаційний кримінальний суд;
- 5) Касаційний цивільний суд [4].

Тому й у новостворених судах у складі оновленого Верховного Суду, які буде створено на матеріально-технічній базі Вищого спеціалізованого суду України з розгляду цивільних і кримінальних справ, Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України, необхідно розробляти відповідні механізми їх взаємодії із засобами мас-медіа та представниками громадськості.

Слід зазначити, що 8 серпня 2014 р. на засіданні Ради суддів для гармонізації відносин судової влади та суспільства, забезпечення зростання рівня довіри до судової влади, об'єктивного висвітлення діяльності судової системи в засобах масової інформації та через веб-ресурси прийнято рішення про створення при Раді суддів України Прес-центру судової влади.

Голова Ради суддів України відзначила, що питання взаємодії судової влади та громадськості потребують серйозного коригування та системної співпраці як у питаннях широкого інформування громадян, зокрема створення Прес-центру судової влади, так і в питаннях постійного діалогу Ради суддів України та громадськості, тобто створення Громадської ради при Раді суддів України.

Після обговорення вищим органом суддівського самоврядування прийнято рішення про створення при Раді суддів України Громадської ради з метою відновлення довіри суспільства до судової влади України, налагодження ефективної взаємодії органів судової влади з громадськістю [5].

Значущим кроком створення ефективної системи взаємодії судів, засобів масової інформації та громадськості стало запровадження посади прес-секретаря й обрання суддів-спікерів у судах.

Станом на липень 2016 р. колективами суддів обрано понад 700 суддів-спікерів. Це люди, які є рупорами судової влади, своїх судів [6].

У своїй діяльності суддя-спікер повинен діяти відповідно до положення про суддю-спікера, що має бути затверджене рішенням зборів суддів конкретного суду та розроблене з метою практичного впровадження рекомендацій Міжнародної конференції «Зміцнення довіри до судової влади через покращення взаємної комунікації», схвалених рішенням Ради суддів України від 12 березня 2015 р. № 14.

Так, відповідно до Положення про суддю-спікера Хмельницького окружного адміністративного суду, затвердженого рішенням зборів суддів Хмельницького окружного адміністративного суду від 29 червня 2016 р. (протокол № 3) суддя-спікер – суддя Хмельницького окружного адміністративного суду, який уповноважений висвітлювати офіційну позицію від імені суду, брати участь у публічних заходах за участю представників засобів масової інформації, а також виконувати інші повноваження, спрямовані на реалізацію комунікаційної стратегії суду [7].

Суддя-спікер обирається зборами суддів Хмельницького окружного адміністративного суду з числа суддів цього суду. Кандидатура судді-спікера може бути запропонована будь-яким суддею Хмельницького окружного адміністративного суду, а також самим суддею, який бажає бути обраним. Згода судді на обрання його суддею-спікером є обов'язковою.

Збори суддів вправі у будь-який момент переобрати суддю-спікера.

На період тимчасової відсутності судді-спікера збори суддів своїм рішенням можуть обрати суддю, який виконуватиме його обов'язки.

Повноваження судді-спікера припиняються на підставі відповідного рішення зборів суддів у разі:

- переобрання судді-спікера;
- відмови судді від продовження виконання обов'язків судді-спікера;
- звільнення з посади судді Хмельницького окружного адміністративного суду.

Суддя-спікер координує роботу головного спеціаліста-прес-секретаря суду за такими напрямками діяльності, як:

- інформаційне супроводження та робота із засобами масової інформації;
- комунікації із громадськістю.

Крім того, суддя-спікер:

- здійснює інформаційний супровід засідань зборів суддів;
- бере участь у регулярних або спеціальних прес-конференціях, брифінгах, інших заходах публічного характеру за участю представників засобів масової інформації;
- забезпечує інформування представників ЗМІ про заходи, які проводитиме суд;
- бере участь у розробці комунікаційної стратегії суду, спрямованої на підвищення рівня довіри до суду як органу правосуддя;
- надає офіційні коментарі, відповіді, інтерв'ю від імені суду представникам засобів масової інформації, у тому числі у справах, що становлять суспільний інтерес;
- погоджує прес-релізи, що готуються прес-секретарем суду;
- вживає заходи щодо налагодження ефективної роботи між представниками засобів масової інформації та судом;
- пропонує та вносить на розгляд зборів суддів модель реагування на критичні публікації щодо діяльності суду;
- на виконання рішень зборів суддів готує коментарі, статті тощо, відповідаючи на негативну або помилкову публікацію стосовно суду;
- виконує інші повноваження, спрямовані на реалізацію комунікаційної стратегії суду [7].

Суддя-спікер має право:

- отримувати від суддів, працівників апарату суду будь-яку інформацію, необхідну для виконання повноважень, передбачених п. 9 цього Положення;
- звертатися до органів державної влади, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності та організаційного підпорядкування із запитом про надання інформації, необхідної для виконання повноважень, передбачених п. 9 цього Положення.

Під час підготовки матеріалів у конкретних справах суддя-спікер співпрацює із суддями, які брали участь у розгляді зазначених справ.

У своїй роботі суддя-спікер підзвітний зборам суддів [7].

Слід наголосити на тому, що станом на квітень 2016 р. посада головного спеціаліста із забезпечення зв'язків із засобами масової інформації (прес-секретаря) введена в штатний розклад 36 апеляційних судів України.

З них 29 посад заповнені, а сім є вакантними. В усіх інших апеляційних судах визначено осіб, на яких покладено виконання обов'язків прес-секретаря.

У місцевих судах введено 58 посад прес-секретарів, з яких дев'ять є вакантними. У більшості місцевих судів визначено осіб, на яких покладено виконання обов'язків прес-секретаря [8].

Зауважимо, що посади прес-секретарів в судах було запроваджено на виконання дев'ятого пункту рішення XII позачергового з'їзду суддів України «Про забезпечення незалежності суддів та підвищення авторитету судової влади в Україні».

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, слід зазначити, що як судді та працівники апаратів судів, так і представники мас-медіа мають чітко усвідомлювати важливість їх взаємної співпраці, спрямованої на задоволення відповідних інформаційних потреб суспільства.

Насамперед судова система, яка підзвітна суспільству, повинна систематично інформувати суспільство про діяльність судових установ, про стан здійснення судочинства судами різних юрисдикцій, про кількісні та якісні показники роботи судів тощо. Саме цього в сучасних умовах вимагають світові демократичні засади взаємодії ЗМІ та судових установ.

В умовах подальшого проведення судової реформи першочергово необхідно визначити та узгодити всі питання взаємодії оновленого Верховного Суду, Вищого суду з питань інтелектуальної власності, Вищого антикорупційного суду та інших судів із засобами масової інформації та громадськістю, прийнявши відповідні правила (порядки) такої взаємодії.

Крім того, необхідно завершити процес обрання суддів-спікерів зборами відповідного суду у тих судах, у яких досі таких суддів немає, та заповнити вакантні посади прес-секретарів у всіх без виключення судових установах.

Список використаних джерел:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України від 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>

2. Порядок взаємодії Верховного Суду України з представниками засобів масової інформації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/93D779B097AAA0A0C2257AF3003F21A2](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/93D779B097AAA0A0C2257AF3003F21A2)

3. Верховний Суд України підтверджує прагнення стати взірцем відкритості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/1DFE67FAA2A989A5C2257F68004FCA57?OpenDocument&year=2016&month=02&](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/1DFE67FAA2A989A5C2257F68004FCA57?OpenDocument&year=2016&month=02&)

4. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» від 2 червня 2016 р. № 1402-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1402-19/page>

5. Створено Прес-центр судової влади та Громадську раду при Раді суддів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://court.gov.ua/120951/>

6. Колективами суддів обрано понад 700 суддів-спікерів – член Ради суддів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://detector.media/withoutsection/article/117282/2016-07-28-kolektivami-suddiv-obrano-ponad-700-suddiv-spikeriv-chlen-radi-suddiv/>

7. Рішення зборів суддів від 29 червня 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kmoas.gov.ua/rishennya-zboriv-suddiv-vid-29062016>

8. У більшості судів визначились з прес-секретарями [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zib.com.ua/ua/print/123003-u_bilshosti_sudiv_viznachilis_z_pres-sekretaryami.html

